

Nr 40.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stöd för de renskötande lapparna m. m.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 5 mars 1943 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 110, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva

dels att jämtländska renbetesfjällens skogsfond, jämtländska lappväsendets fond samt Västerbottens och Norrbottens lappfonder skola från och med den 1 juli 1943 sammanföras till en gemensam fond, benämnd statens lappfond,

dels ock att Kungl. Maj:t skall äga använda fondens medel för åtgärder sammanhängande med förvaltningen av renbetesfjällen i Jämtlands län och de till utvidgning av dessa inköpta fastigheterna samt för inköp av ytterligare fastigheter för renbetesfjällens utvidgning ävensom för de övriga åtgärder, som befinnas vara till gagn för lapparna och deras renskötsel.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 april 1939 tillkallade chefen för jordbruksdepartementet samma dag expeditionschefen E. Falk att inom departementet verkställa överarbetning av 1930 års lapputrednings betänkande (stat. off. utr. 1936:23) ävensom den utredning i övrigt rörande lappväsendet, som sammanhängde med i betänkandet omhandlade spörsmål. Med stöd av samma bemyndigande förordnades därjämte den 27 juni 1939 ledamöterna av riksdagens andra kammare O. W. Lövgren i Boden och U. R. Jacobson i Vilhelmina samt t. f. lappfogden K. E. Kangas i Luleå, jordbrukskonsulenten W. L. Wanhainen i Luleå, kyrkoherden G. L. Park i Stensele och lappmannen P. L. Andersson-Juuso i Luokta lappby att såsom särskilda experter med utredningsmannen deltaga i överläggningar i ämnet. Efter det expeditionschefen Falk avlidit, förordnades den 14 december 1939 generaldirektören L. Berglöf att såsom sakkunnig inom departementet fullfölja ifrågavarande utredning.

1930 års lapputredning omhänderhades på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 30 maj 1930 av länsstyrelsen i Norrbottens län jämte vissa särskilt tillkallade personer och avsåg undersökning av de åtgärder, som borde vid-

tagas för avhjälpande av de inom vissa delar av lappmarken i nämnda län yppade missförhållandena, samt rörande de kostnader, som därav kunde föränledas. Utredningen, som i det följande benämnes *Norrbottnensutredningen*, avgav den 29 december 1935 betänkande i ämnet. Samtidigt med att Kungl. Maj:t gav berörda uppdrag åt länsstyrelsen i Norrbottens län, anbefalldes länsstyrelserna i Västerbottens och Jämtlands län var för sig att i erforderlig omfattning verkställa utredning angående de åtgärder, som för överskådlig tid kunde behöva vidtagas till renskötelsns ändamålsenliga bedrivande i vederbörande län, och rörande de kostnader, som därav kunde föränledas. Med anledning härav ha av länsstyrelsen i Västerbottens län avgivits två särskilda den 26 maj 1939 dagtecknade utlåtanden (*Västerbottensutredningen*). Länsstyrelsen i Jämtlands län, som av Kungl. Maj:t bemyndigats tillkalla särskild sakkunnig att deltaga i länsstyrelsens utredning, har i skrivelse den 15 juni 1940 framlagt resultatet av sitt arbete (*Jämtlandsutredningen*). I de nämnda utredningarna avhandlas en mångfald frågor, som beröra de renskötande lapparna och deras näring, ävensom förutvarande renskötande lappars förhållanden.

Den senast tillkallade utredningsmannen fann, att det skulle draga allt för långt ut på tiden att vid den anbefallda överarbetningen samtidigt upptaga till behandling alla de omfattande frågor, som berörts i nämnda utredningar. Utredningsmannen upptog därför först till behandling spörsmålet om nya grunder för upplåtelse av lägenheter å kronans mark åt de lappar, som nödgats lämna rensköteln, och avgav den 27 november 1940 betänkande med förslag i ämnet (stat.off.ut. 1940: 37). Denna fråga erhöll sin lösning vid 1941 års riksdag (prop. nr 156, r.skr. nr 246), varefter Kungl. Maj:t den 6 juni 1941 utfärdade kungörelse (nr 484) angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m.

Utredningsmannen har härefter upptagit till behandling åtskilliga spörsmål av vikt för de renskötande lapparna och deras näring. Den 30 september 1942 har utredningsmannen avgivit betänkande angående åtgärder till stöd för de renskötande lapparna m. m. (stat. off. utr. 1942: 41). Över betänkandet ha yttranden avgivits av statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt nomadskolinspektören. Vid domänstyrelsens utlåtande funnos fogade yttranden från överjägmästarna i övre Norrbottens, nedre Norrbottens, Skellefteå, Umeå, mellersta Norrlands och Gävle-Dala distrikt samt jägmästarna i Arjeplogs, Sorsele, Renbetesfjällens och Idre revir, varjämte egnahemsstyrelsen låtit höra egnahemsnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt lantbruksstyrelsen hushållningssällskapen i samma län. Länsstyrelserna ha inhämtat yttranden av vederbörande lappfogdar. Vidare ha representanter för lappbyarna i riket givits tillfälle att yttra sig över de i be-

tänkandet framlagda förslagen vid ett i Arvidsjaur i oktober 1942 hållet möte.

I förenämnda betänkande har upptagits ett flertal förslag till stöd för de renskötande lapparna. Sålunda har föreslagits att staten i vissa fall skall lämna bidrag till uppförande av fasta bostäder åt dessa lappar och till reparation av bostadshusen, anordna undervisning i renskötsel samt stödja de nämnda lapparnas föreningsväsen. Härjämte föreslås att vissa ändringar skola vidtagas i de gällande grunderna för utlämnande av lån för inköp av livrenar, att belöningar skola kunna utdelas för god renvård samt att vissa byggnadsanläggningar skola komma till stånd genom statens försorg eller med bidrag av statsmedel för renskötselns underlättande och till skydd mot renskador å de bofastas ägor. Betänkandet innehåller jämväl förslag, att i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige skola intagas bestämmelser om maximering av lapps reninnehav m. m., att ändringar skola vidtagas i taxeringsförordningen den 28 september 1928 i fråga om förfarandet vid lapparnas taxering samt att viss inskränkning skall vidtagas i rätten för den bofasta befolkningen å renbetesfjällen att inneha hundar. Vidare har i betänkandet upptagits till behandling vissa hos Kungl. Maj:t gjorda framställningar om ändring i renbeteslagens bestämmelser i fråga om lapparnas anmälnings-skyldighet rörande reninnehavet och om skogslapparnas skyldighet att i vissa fall tåla inskränkning i sina renbetesområden. Slutligen har utredningsmannen föreslagit, att en gemensam fond skall upprättas för lappväsendet i riket (statens lappfond).

Till behandling i propositionen ha upptagits följande av de frågor, vilka behandlats i utredningsmannens betänkande, nämligen om statsbidrag till uppförande av bostadshus för renskötande lappar, undervisning i renskötsel, lapparnas föreningsväsen, lån för inköp av livrenar, belöningar för god renvård, tekniska hjälpmedel för renskötselns underlättande, åtgärder till skydd mot renskador å de bofastas ägor och bildandet av en gemensam fond för lappväsendet. Utredningsmannens förberörda förslag om vidtagande av vissa ändringar i renbeteslagen har föredraganden med hänsyn till att en ändring av denna lag skall underställas lagrådets granskning uppgivit sig vilja anmäla vid senare tillfälle. De i betänkandet behandlade frågorna om statsbidrag till förbättring eller nybyggnad av befintliga bostäder för de renskötande lapparna och om ändring i taxeringsförordningen beträffande lapparnas taxering komma att anmälas, den förra av chefen för socialdepartementet och den senare av chefen för finansdepartementet.

Statistiska uppgifter rörande lappbefolkningen i riket m. m.

Dylika uppgifter återfinnas å sid. 4—8 i statsrådsprotokollet, till vilka hänvisas.

De renskötande lapparnas fasta bostäder.

Redogörelse för innehållet i de i ämnet gällande bestämmelserna återfinnes å sid. 8 och 9 i statsrådsprotokollet.

Utredningsmannens förslag i denna del innebär i huvudsak, att staten skall lämna bidrag till uppförandet av de bostadshus, som de renskötande lapparna med vederbörligt tillstånd förskaffa sig å vår- och höstbeteslanden eller annat huvudviste. Dylikt bidrag skall utgå med högst 3 000 kronor och gäldas av medel ur den till upprättande föreslagna lappfonden. Bidragsverksamheten skall omhänderhavas av den statliga egnahemsorganisationen.

Efter redogörelse för innehållet i de över denna del av utredningsmannens förslag avgivna yttrandena har *föredraganden, statsrådet Domö*, anfört följande:

»Förevarande betänkande innehåller ett flertal förslag att genom olika åtgärder lämna stöd åt lapparna. Förslagen avse i första hand att underlätta och uppmuntra lapparnas verksamhet i fråga om renskötseln. Uppenbarligen är det av stor betydelse, att lapparna beredas möjlighet att bedriva denna för dem speciella näring under sådana former, att de kvarhållas vid densamma och icke lockas över till näringsfång, för vilka de icke på samma sätt lämpa sig. Sedan länge har frågan om åtgärder i förenämnda syfte varit under utredning. Med hänsyn till de svårigheter av skilda slag, med vilka lapparna ha att kämpa vid utövande av sin näring, synes påkallat att åtgärder vidtagas för att lämna dem erforderligt stöd. De av utredningsmannen framförda förslagen synas i stort sett på ett lämpligt sätt förverkliga nyssnämnda syfte.

Vad angår förslaget om statsbidrag till uppförande av bostadsbyggnader åt de renskötande lapparna vill jag erinra, att vid förarbetena till nu gällande bestämmelser rörande lapparnas fasta bostäder skilda meningar gjorde sig gällande om lämpligheten av att överhuvud taget tillåta dylika bostäder. Å ena sidan uttalades att de fasta bostäderna utgjorde ett direkt hinder för renskötseln och en fara för denna närings framtida bestånd, varför lapparna borde helt förbjudas att uppföra bostadsbyggnader. Å andra sidan framhölls att utvecklingen sådan den under årens lopp fortskridit medfört, att en stor del av de renskötande lapparna skaffat sig fasta bostäder. De i 1928 års renbeteslag intagna bestämmelserna i ämnet bygga på den uppfattningen, att lapparnas innehav av fasta bostäder icke behöver försämra renskötseln eller äventyra dess bestånd. Lapparna må sålunda enligt lagens bestämmelser med vederbörligt tillstånd å område inom lappmarkerna eller å renbetesfjällen, där de äga uppehålla sig med sina renar, uppföra stugor eller därmed jämförliga bostadsbyggnader. Där emot ha de icke rätt att uppföra ladugård eller lada. Såsom framgår av

utredningsmannens betänkande har utvecklingen fortsatt i samma riktning som tidigare och lapparna ha i allt större omfattning förskaffat sig fasta bostäder, särskilt på höst- och vårbeteslanden eller annat huvudviste. De enda trakter, där lapparna alltså i övervägande grad bo i öppna kåtor, äro Jokkmokks och Karesuando socknar i Norrbottens län. Att vända utvecklingen tillbaka till vad tidigare varit brukligt låter sig uppenbarligen icke göra och detta torde icke heller numera vara önskvärt. I likhet med utredningsmannen anser jag därför anledning icke finnas att frångå den princip, varå de nuvarande bestämmelserna i ämnet bygga. Däremot torde starka skäl tala för att åtgärder vidtagas i syfte att få till stånd en förbättring av lapparnas fasta bostäder.

De bostäder lapparna själva uppfört utgöra ofta ett mellanting mellan kåta och bostadshus. Kåtans form och inredning, har vanligen bibehållits men i stället för öppen eldstad har man spis med mur eller rökrör. Ur bostadshygienisk synpunkt måste detta byggnadssätt anses mindre lämpligt. Trångboddheten med därav följande olägenheter är i många fall påtaglig och hushållsarbetet måste utföras under synnerligen primitiva förhållanden. Härtill kommer att, även om huset efter lapska förhållanden anses väl uppfört, bostaden likväl ofta blir kall och dragig samt mycket osund. Som stadigvarande uppehållsplats för såväl äldre som barn fyller den ingalunda de krav, som numera ställas på en människovärdig bostad. Bostäderna äro dessutom ej sällan olämpligt belägna med hänsyn till renskötseln. Skall ändamålet med de fasta bostäderna vid lapparnas huvudvisten ej helt förfelas, måste en bättre ordning på detta område skapas. I överensstämmelse med utredningsmannen anser jag statens ekonomiska medverkan vid nya bostäders uppförande icke kunna undvaras och biträder därför förslaget om att statsbidrag må kunna utgå vid uppförande av nya bostadshus. Bland lapparna synes det vara ett allmänt önskemål, att staten skall lämna dem sitt stöd för lösande av bostadsfrågan. Även i flertalet av de avgivna yttrandena har förslaget tillstyrkts.

Vad angår förutsättningarna för erhållande av understöd bör såsom utredningsmannen framhållit i varje särskilt fall ovillkorligen gälla, att tillstånd erhållits till bostadshusets uppförande. Vid meddelande av tillstånd till uppförande av bostadsbyggnad å kronomark — med annan mark torde man icke behöva räkna, såvitt angår fjälllapparnas bostadshus — skall myndigheten tillse, att byggnaden förläggas å plats, som med hänsyn till renskötseln å trakten och andra förhållanden är lämplig. De farhågor, som länsstyrelsen i Norrbottens län uttalat för att dessa intressen icke skulle bli i tillbörlig grad beaktade, torde vara överdrivna. Jag utgår vidare från att de bostadshus, som uppföras med statsbidrag, förläggas å höst- och vårvistena eller å annat huvudviste. Att understödja uppförandet av hus för den korta sommarvistelsen i högfjället bör däremot icke ifråga-

komma. I anslutning till vad länsstyrelsen och lappfogdarna i Norrbottens län anfört synes bidragsverksamheten böra bedrivas med en viss försiktighet, så att icke de lappar, vilka alltjämt använda öppna kåtor, vilka ur renskötelsens synpunkt torde vara den lämpligaste bostadsformen för de renskötande lapparna, frestas att utan anledning utbyta dessa mot fasta bostäder. Det synes även vara lämpligt att möjlighet beredes de lappar, som därav kunna vara i behov, att erhålla bidrag av statsmedel för anskaffande av tältutrustning.

Därest såsom jag nu förordat statsmakterna lämna bidrag till lapparna för anskaffande av fasta bostäder, böra uppenbarligen garantier skapas för att bebyggelsen blir tillfredsställande. Endast fullt människovärdiga bostäder böra sålunda uppföras och storleken bör vara sådan att trångboddhet i största möjliga utsträckning undvikas. Vissa standardritningar böra upprättas och följas. Detta torde icke utesluta att såsom lappfogden i Västerbottens län framhållit hänsyn tages till de i varje särskilt fall föreliggande förhållandena. Det är av vikt att husen icke göras större och mer virkeskrävande än som erfordras.

Det föreslagna maximibidraget, 3 000 kronor, synes mig vara väl avvägt. Vid bestämmandet av bidraget i varje särskilt fall torde såsom utredningsmannen framhållit hänsyn böra tagas till lappens egen förmåga att själv bidraga med penningar, material, transporter och eget arbete. För de bostadshus, som förläggas å kronomark, bör, om tillgång därtill finnes, fritt virke få tagas från kronans skog. Mot de av utredningsmannen i övrigt föreslagna villkoren för åtnjutande av ifrågavarande bidrag har jag icke något att erinra.

De för ifrågavarande ändamål erforderliga medlen torde i enlighet med förslaget få tagas i anspråk från vederbörande lappfond. Såsom utredningsmannen föreslagit bör den förordade verksamheten handhas av de statliga egnahemsorganen. Lappfogden torde böra ingå såsom ledamot i egnahemsnämnden vid handläggning av ärenden rörande de renskötande lapparnas bosättning. Då lappfogden sålunda kommer att deltaga i ärendenas behandling i nämnden, torde garantier vinnas för att renskötseintressena bli tillbörligt beaktade.

Såsom förut nämnts har 1942 års lappmöte hemställt, att i renbeteslagen skall inrymmas rätt för lapparna att å område utom lappmarkerna och renbetesfjällen, där de äga uppehålla sig med sina renar, uppföra små flyttbara stugor att användas såsom bostad vid uppehållet å vinterbeteslanden. Något större behov torde emellertid knappast förefinnas att medgiva lapparna rätt att mot vederbörande markägares bestridande uppföra dylika hus. Frågan om lapparnas tillfälliga bostad å vinterbeteslanden torde utan större svårigheter kunna lösas på frivillighetens väg genom överenskommelser med markägaren.

Beträffande det av nomadskolinspektören upptagna förslaget, att lapparna skola erhålla rättighet att å sina visten uppföra ladugårdar och lador samt även kunna erhålla statsbidrag för detta ändamål, torde böra framhållas att detsamma närmast synes ha avseende å fjällapparna. Bland skogs-lapparna förekommer allmänt att de vid sidan av renskötseln driva mindre jordbruk. Att staten skulle uppmuntra till bildandet av mindre jordbrukslägenheter å fjällapparnas visten synes mig ur många synpunkter vara mindre ändamålsenligt. Bland annat torde det för dessa lappar vara olämpligt att vid sidan av renskötseln bedriva jordbruk. Erinras må att frågan om stöd åt de lappar, som vilja ägna sig åt jordbruksnäringen, redan lösts genom förut berörda kungörelse den 6 juni 1941 (nr 484).»

Undervisning i renskötsel m. m.

Utredningsmannen har i betänkandet upptagit frågan om anordnande av undervisning för yngre lappar i såväl renskötselns praktiska utövning som beträffande de rättsliga och administrativa bestämmelser, som reglera denna näring. I förslaget har huvudvikten lagts vid den praktiska utbildningen. Den teoretiska kursen har föreslagits skola utgöras av lättfattliga redogörelser för gällande bestämmelser rörande renskötseln och tillämpad praxis samt råd att följa vid olika förekommande fall.

Närmare motivering till utredningsmannens förslag i detta avseende ävensom redogörelse för innehållet i de över förslaget avgivna yttrandena återfinnes å sid. 21—29 i statsrådsprotokollet, till vilka hänvisas.

Föredraganden har på denna punkt anfört följande:

»Såsom utredningsmannen framhållit är det givetvis önskvärt, att den renskötande lappbefolkningen beredes möjligheter till utbildning för sitt yrke. Jag ställer mig emellertid tveksam till lämpligheten av utredningsmannens förslag, att särskilda praktiska kurser skola igångsättas för detta ändamål. Under de långa flyttningar och de krävande arbetsförhållanden i övrigt, som äro utmärkande för i varje fall fjällrenskötseln, torde betingelser finnas för ett grundligt inlärande redan från barnaåren av de i rennäringen ingående olika arbetena. Att söka anordna särskilda kurser i renskötselns teknik m. m. torde möta vissa svårigheter. Det är t. ex. svårt att tänka sig, att de lapska husbönder, som skola utväljas till lärare vid dylika kurser, skola äga förmåga att under en så lång tid, som föreslagits för kursen, hålla intresset uppe hos sina elever. De missförhållanden, som enligt vad utredningsmannen påvisat förekomma särskilt i fråga om gemensamma arbetens organiserande, torde lappadministrationens tjänstemän böra söka komma till rätta med.

Vad härefter den mer teoretiskt betonade delen av kursen angår är att märka, att de läroämnen, som föreslagits böra ingå i denna kursverksamhet,

återfinnas på nomadskolans schema. Det har emellertid sedan länge ansetts vara en brist i skolorganisationen, att nomadskolväsendet icke inrymde möjlighet för nomadbarnen att vinna fördjupade kunskaper i dessa ämnen. Denna brist torde numera komma att avhjälpas. Chefen för ecklesiastikdepartementet har nämligen i statsverkspropositionen till årets riksdag föreslagit, att yrkesbestämd fortsättningsskola skall inrättas för nomadlapparnas barn, där undervisningen skall inriktas på renskötseln och andra grenar av nomadlapparnas yrke. Läroämnena skola utgöra arbetskunskap, medborgarkunskap samt läsning och skrivning. Arbetskunskapen skall i främsta rummet omfatta lappslojd och hushållsgöromål. I medborgarkunskapen skall inläggas undervisning om lagar och förordningar rörande renskötselns bedrivande m. m. men även i arbetskunskapen torde komma att ingå frågor rörande renskötseln. De vid nomadskolorna anställda lärarna, vilka skola ombesörja undervisningen även i fortsättningsskolorna, torde vara fullt kompetenta för den ifrågavarande undervisningen. Såsom i vissa yttranden erinrats har vidare en lapsk folkhögskola i Sorsele börjat sin verksamhet, vilken skola lär arbeta efter i huvudsak de för nomadskolan och dess fortsättningsskola uppdragna linjerna.

Skulle ytterligare undervisning behöva anordnas för att tillgodose nomadlapparnas behov av insikter såväl beträffande dem berörande lagar och författningar som rörande allmänt medborgerliga förhållanden, torde sådana särskilda kurser och föreläsningar, som omnämnas i gällande nomadskolstadga av den 17 juni 1938 (§ 41), kunna anordnas. Vid dylika kurser och föreläsningar torde lappadministrationens tjänstemän böra medverka. Kostnaderna för verksamheten synas kunna bestridas av medel ur vederbörande lappfond.

I överensstämmelse med utredningsmannen anser jag, att barnen i sådana lappfamiljer, som av ena eller andra anledningen lämnat renskötseln, böra beredas större möjlighet än vad nu är fallet att återvända till rennärningen. Många lappfamiljer, som förlorat sina renar, ha bosatt sig å lägenheter, som ligga högt upp mot fjällen, och söka där driva jordbruk, oaktat såväl klimatet som markbeskaffenheten så gott som omöjliggör detta. Det är av vikt att barnen i dessa familjer, om de ha lust för renskötseln, beredas tillfälle att erhålla utbildning i denna näring. Förslaget, att särskilda stipendier eller bidrag skola ställas till förfogande för att möjliggöra för dylika lappbarn att få inackordering i goda renskötarhushåll, finner jag därför värt att pröva. Det för ändamålet föreslagna maximibidraget, 35 kronor för månad, synes mig med hänsyn till nuvarande prisläge vara väl lågt. Jag vill därför förorda, att detsamma i enlighet med vad lappfogden i Västerbottens län föreslagit höjes med 15 kronor till högst 50 kronor för månad att utgå av medel ur vederbörande lappfond. Längsta inackorderingstiden torde böra bestämmas till 18 månader. Efter denna tid torde den unge

lappen böra kunna påräkna avlönad anställning. Mot förslaget att vederbörande länsstyrelse skall omhänderha utdelningen av bidragen och lappfogdarna anförtros uppgiften att utvälja de särskilda familjer, hos vilka utbildningen skall försiggå, har jag intet att invända.»

Föreningsväsen.

Utredningsmannen har beträffande de renskötande lapparnas föreningsväsen föreslagit dels att, när så kunde anses erforderligt, lapparna bereddess tillfälle att å allmänt möte genom ombud för lappbyarna eller såsom menighet yttra sig över ärenden av för dem allmän betydelse och att för underlättande av inställelsen bidrag beviljades av allmänna medel dels ock att, efter prövning i varje särskilt fall, bidrag finge utgå till ekonomiska och ideella föreningar till lapparnas gagn vid föreningarnas bildande eller i övrigt för deras verksamhet. För tillgodoseende av sistnämnda ändamål har utredningsmannen ansett ett belopp av 3 000 kronor för år behöfligt, vilket belopp utredningsmannen föreslagit skola utgå ur vederbörande lappfond. Beträffande bidrag till lappmöten har utredningsmannen ansett, att något bestämt belopp härför icke behövde beräknas.

Föredraganden har beträffande denna del av utredningsmannens förslag anfört följande:

»Såsom utredningsmannen framhållit skulle det uppenbarligen vara av värde för lapparna, om de kunde beredas tillfälle att å allmänna möten genom ombud eller såsom menighet yttra sig över ärenden, som äro av allmän betydelse för dem. För ändamålet torde bidrag böra beviljas av allmänna medel. Något särskilt anslag synes dock icke nu behöva beräknas härför.

Även i fråga om bidrag av allmänna medel till ekonomiska och ideella föreningar bland lapparna biträder jag utredningsmannens förslag. Det torde vara förenat med allt för stora svårigheter för lapparna i betraktande av deras fåtal och deras förhållandevis spridda bosättning att utan det allmännas hjälp få till stånd livskraftiga sammanslutningar av nu ifrågavarande art. Med hänsyn till det värde och den betydelse dylika föreningar kunna ha för lapparna och deras näringars utveckling torde statens stöd böra lämnas.

Medel för ifrågavarande ändamål torde på sätt utredningsmannen föreslagit böra anvisas från vederbörande lappfond.»

Lån för inköp av livrenar.

Redogörelse för innehållet i de i ämnet gällande bestämmelserna återfinnes å sid. 33—35 i statsrådsprotokollet.

Utredningsmannens förslag rörande lån för inköp av livrenar innebär i huvudsak följande.

Lån skall kunna utlämnas åt obemedlade eller mindre bemedlade renskötande lappar för inköp av livrenar.

Låneverksamheten skall omhänderhavas av länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. I främsta rummet böra lappar med ringa renantal samt unga lappar erhålla lån till möjliggörande för dem att bilda familj eller i övrigt bliva egna husbönder. Lånet må ej överstiga 3 000 kronor, såvida ej Kungl. Maj:t på därom av länsstyrelsen gjord framställning för särskilt fall medgiver att högre lån må beviljas. Lånet skall från och med femte kalenderåret efter det, då lånet utlämnats, återbetalas med minst en sjättedel årligen. Därest länsstyrelsen så prövar skäligt, må tiden för amorteringsfriheten utsträckas med högst två år. Å lånet skall ej erläggas ränta. Beträffande låntagarens sätt att handha sina renar skall kontroll utövas av vederbörande lapptillsyningsman och ordningsmannen i den lappby låntagaren tillhör. Tillsyningsmannen skall halvårsvis insända rapport härom till vederbörande lappfogde. Därest låntagaren ådagalägger försumlighet i renskötseln eller misshushållar med sitt reninnehav, skall lappfogden omedelbart göra anmälan härom hos länsstyrelsen. Sedan hälften av lånets kapitalbelopp blivit i vederbörlig ordning återbetald, må länsstyrelsen medgiva, att övrig del av låneskulden efterskänkes. Såsom förutsättning härför skall ytterligare gälla, att låntagaren på ett tillfredsställande sätt handhaft vården av sina renar.

Länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län böra äga att för utlämnande av lån åt obemedlade eller mindre bemedlade renskötande lappar för inköp av livrenar för budgetåret 1943/44 disponera, länsstyrelsen i Jämtlands län högst 6 000 kronor, länsstyrelsen i Västerbottens län högst 10 000 kronor och länsstyrelsen i Norrbottens län högst 18 000 kronor, att utgå ur vederbörande lappfond. Därefter skola av vederbörande länsstyrelse förslag rörande anslag för ändamålet i mån av behov upptagas i den stat angående lappväsendet inom länet, som länsstyrelsen årligen har att underställa Kungl. Maj:ts prövning.

Efter redogörelse för innehållet i de angivna yttrandena har *föredraganden* anfört följande:

»Utredningsmannens förslag beträffande låneverksamheten för de renskötande lapparna torde framför allt avse att öka effektiviteten av denna verksamhet och att få enhetliga grunder tillämpade för alla lapptrakter. Förslaget synes mig väl ägnat att läggas till grund för den fortsatta verksamheten på området. Försiktigheten torde emellertid bjuda att verksamheten, i avbidan på att priset på renarna gått tillbaka till mer normalt läge, bedrives i begränsad omfattning.

I enlighet med utredningsmannen anser jag alltså, att statens ekonomiska bistånd till reninköp bör lämnas i form av lån. Endast där särskilda förhållanden äro rådande, såsom att nödår eller andra olyckor drabbat en hel trakt, torde kontanta bidrag utan återbetalningsskyldighet böra utdelas av statsmedel. De för låneverksamheten föreslagna bestämmelserna ha icke givit anledning till annan erinran från min sida än att någon utsträckning av den amorteringsfria tiden icke bör få ifrågakomma utan Kungl. Maj:ts medgivande och att såsom villkor för åtnjutande av avkortning å lånet bör gälla — förutom att hälften av lånets kapitalbelopp blivit i vederbörlig ordning återbetald — att låntagaren kan uppvisa ökning av renhjorden, såvida icke särskilda omständigheter, såsom rovdjurs härjningar, dåliga betesförhållanden e. dyl., lagt hinder i vägen härför. I enlighet med utredningsmannens förslag torde medel för ändamålet böra anvisas från vederbörande lappfond.»

Belöning för god renvård.

Utredningsmannens förslag i ämnet innebär, att länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län skola utdela premier åt lappar, som visat framstående duglighet samt nit och intresse vid renskötseln. Premierna skola utgöras antingen av penningpris, diplom och minnesgåvor eller av endast penningpris och diplom. Belöningarna skola få tilldelas lapp, man eller kvinna, oberoende av förmögenhetsvillkor och ställning såsom egen husbonde eller renvårdare hos annan. Penningpris skall utgå med högst 300 kronor och lägst 100 kronor. En och samma person skall icke få tilldelas belöning oftare än vart femte år. Medaljen för god renvård skall bibehållas såsom den högsta utmärkelse, som i förevarande hänseende kan utgå. För att ytterligare förhöja dess värde skall den kunna förenas med tillerkännande genom länsstyrelsens efterföljande beslut av penningbelöning.

Länsstyrelserna i nämnda län skola äga att för utlämnande av ifrågasvarande premier för budgetåret 1943/44 av vederbörande lappfond disponera, länsstyrelsen i Jämtlands län högst 700 kronor, länsstyrelsen i Västerbottens län högst 1 400 kronor och länsstyrelsen i Norrbottens län högst 2 800 kronor. Därefter skall av vederbörande länsstyrelse förslag rörande anslag för ändamålet i mån av behov upptagas i den stat angående lappväsendet i länet, som länsstyrelsen årligen har att underställa Kungl. Maj:ts prövning.

Föredraganden anser i likhet med utredningsmannen det vara av värde, att det allmänna genom utdelande av premier för god renskötsel söker sporra lapparna till att visa duglighet och intresse i sin näring. Föredraganden biträder därför förslaget om premieringsverksamheten samt fram-

håller, att de för ändamålet erforderliga medlen torde böra tagas ur vederbörande lappfond.

Tekniska hjälpmedel för renskötselns underlättande.

Utredningsmannen har ansett statens medverkan nödvändig för åstadkommande av de ytterligare byggnadsanordningar för renskötsel, som kunde erfordras. Det har emellertid understrukits, att man vid bedömandet av den omfattning, i vilken statens bistånd skulle lämnas, borde framgå med viss försiktighet. Man kunde nämligen kräva, att lapparna själva, såsom förhållandet vore med andra näringsidkare, vidtog och bekostade vissa av de anläggningar, som behövdes för renskötsel. Dessutom vore att märka, att en viss förslappning i renvården kunde bli följd av allt för vidlyftiga stängselbyggen. Lapparna kunde nämligen frestas att hålla otillräckligt vaktmanskap hos renarna och helt lita på att stängslen skulle vara tillfyllest för att hindra renarna från att göra skada å bofastas ägor eller att inkomma på otillåtna områden.

Utredningsmannen har med ledning av de inom länen verkställda utredningarna och efter samråd med lappfogdarna framlagt ett program för byggnadsåtgärder för de närmaste tio åren. Därvid har en viss gallring i de från länen framlagda förslagen till anläggningar vidtagits. Åtskilliga förhållandevis kostsamma byggnadsföretag ha sålunda ansetts knappast kunna påfordras under nuvarande förhållanden inom renskötselnäringen. Å andra sidan ha en del nya bro- och vägbyggnader samt härbärgesanläggningar, såsom ägnade att underlätta framkomligheten i ödebygderna och förekomma olycksfall, föreslagits böra komma till stånd. Enligt de verkställda kostnadsberäkningarna, vilka enligt vad *utredningsmannen* framhållit endast vore approximativa, skulle genomförandet av de tillstyrkta åtgärderna komma att uppgå till 294 400 kronor för Norrbottens län, 221 180 kronor för Västerbottens län samt 103 800 kronor för Jämtlands län och Idre socken. Kostnaderna för byggnadsarbetena skulle enligt *utredningsmannens* förslag gäldas av medel ur vederbörande lappfond, dock att för arbetena inom Gällivare och Jokkmokks socknar, vilka arbeten enligt nämnda beräkningar skulle draga en kostnad av 171 600 kronor, i första hand skulle tagas i anspråk de regleringsavgifter, som i samband med beslut om uppdämning av Stora Luleälvens källsjöar utdömts såsom ersättning för den renskötsel i dessa trakter förorsakade skadegörelsen.

Efter redogörelse för innehållet i yttrandena har *föredraganden* anfört följande:

»*Utredningsmannens* förevarande förslag torde huvudsakligen ha till syfte att utgöra en ungefärlig kostnadsram för de olika arbeten, som för renskötselns främjande böra utföras genom lappadministrationens försorg eller

med bidrag av statsmedel under de närmaste tio åren. Förslaget synes mig vara väl avvägt och ägnat att läggas till grund vid bestämmandet av anslag för ifrågavarande ändamål inom de olika länen. Frågan om vilka särskilda arbeten, som skola utföras under respektive år, bör prövas i samband med fastställandet av stat för vederbörande lappfond, varvid givetvis de mest angelägna arbetena i första hand böra komma till utförande. Kostnaderna torde böra bestridas av fondmedel utom i vad de avse åtgärder inom Gällivare och Jokkmokks socknar, för vilka torde kunna tagas i anspråk de för regleringen av Stora Lule älvs källsjöar inflytande ersättningsmedlen.»

Åtgärder till skydd mot renskador å de bofastas ägor.

Utredningsmannen har föreslagit, att staten skall ställa ytterligare medel till förfogande för att användas till uppförande av lador å utängar och stängsel kring odlingar till förekommande av att renarna förorsaka skador å grödan. Förslaget innebär i huvudsak följande.

Bidrag utan återbetalningsskyldighet skall av statsmedel kunna utgivas åt mindre bemedlade jordbrukare till täckande av kostnaderna för uppförande av lador å ströängar och av stängsel kring nyodlingar. Bidragsverksamheten skall omhänderhavas av länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Bidrag till uppförande av lada må utgå under förutsättning att grödan å ängen, där ladan skall uppföras, är särskilt utsatt för skada genom renar, att ängen i regel år efter annat varit brukad till höfångst och kan beräknas komma att brukas därtill under en längre följd av år, att ängen kan beräknas lämna en årlig avkastning av minst två skrindor hö samt att ängen är så belägen, att svårigheter kunna möta att, innan marken är frusen, hemföra därstädes bärgat foder. Bidrag må uppgå till högst 50 kronor eller i undantagsfall högst 75 kronor för varje lada. Bidrag till uppförande av stängsel kring nyodlingar må utgå endast då synnerliga skäl därtill föreligga, såsom att odlingen ofta varit utsatt för betydande skada genom renar samt är belägen jämförelsevis långt från gården och därigenom svår att övervaka. Sådant bidrag må uppgå till högst 60 procent av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 200 kronor för varje särskilt företag. Såsom förutsättning för åtnjutande av bidrag till ifrågavarande åtgärder skall ytterligare gälla, att lån eller bidrag av allmänna medel icke i annan ordning beviljats för ändamålet. Bidrag beviljas den, som brukar stamfastigheten, evad han är dess ägare eller ej och, i sistnämnda fall, oberoende av brukningstidens längd.

Länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län böra äga att för utlämnande av bidrag åt mindre bemedlade jordbrukare till uppförande av lador å ströängar och stängsel kring nyodlingar av vederbö-

rande lappfond disponera följande belopp, att uppföras i den för envar av länen årligen upprättade staten över anslag ur fonden, nämligen länsstyrelsen i Jämtlands län högst 5 000 kronor, att med lämpliga belopp fördelas på vart och ett av budgetåren 1943/44—1947/48, länsstyrelsen i Västernorrlands län högst 10 000 kronor, att likaledes fördelas nämnda budgetår, samt länsstyrelsen i Norrbottens län högst 75 000 kronor, att fördelas på budgetåren 1943/44—1952/53.

Redogörelse för innehållet i yttrandena på denna punkt återfinnes å sid. 46 och 47 i statsrådsprotokollet.

Föredraganden anför följande:

»Uppförandet av lador å utängar torde vara en åtgärd, som är särskilt ägnad att minska friktionen mellan de renskötande lapparna och den jordbrukande befolkningen. För att befästa det samförstånd och goda förhållande, som enligt vad från flera håll vitsordats under senare år uppstått mellan dessa båda befolkningsgrupper, torde det vara av vikt, att man fortsätter på den inslagna vägen att uppmuntra jordbrukarna att uppföra lador å sina utängar genom att lämna bidrag av statsmedel till byggnadskostnaderna. Detta torde även vara av betydelse för jordbruksnäringen på det sättet, att höet skyddas bättre vid förvaring i lada än i hässjor. Att behovet av ladubyggen alltså är stort, framgår av att renarna hösten 1942 förorsakat betydande skador å utestående hö. På grund av de starka snöfallen i fjällen i början av oktober fingo lapparna släppa sina renar ned i skogslandet, medan jordbrukarna ännu hade sitt hö utestående i oskyddade hässjor på ängarna. Snön hade nämligen fallit på ofrusen mark och det hade varit omöjligt för jordbrukarna att få hem höet.

Utredningsmannens förslag att ytterligare medel skola anvisas för att utlämnas såsom bidrag till uppförande av lador å utängarna finner jag sålunda vara välbetänkt. Jag biträder även förslaget, att bidrag i vissa fall skall kunna utgå till uppförande av stängsel kring nyodlingar. De föreslagna villkoren för bidragsverksamheten ha icke givit mig anledning till annan erinran än att det till ladubyggen föreslagna maximibeloppet synes mig vara otillräckligt för att i nödig omfattning stimulera intresset för dylika byggen. Då särskilda skäl tala härför, torde bidraget böra få utgå med högst 100 kronor. Såsom dylika skäl torde framför allt böra räknas, att jordbrukaren är i avsaknad av husbehovsskog och därför får vidkännas kostnader för inköp och transport av byggnadsvirke.

De för ändamålet erforderliga medlen torde böra erhållas från vederbörande lappfond. Då det givetvis är av vikt att de nödvändiga byggnadsåtgärderna icke draga allt för långt ut på tiden, anser jag i likhet med statskontoret, att anslagen icke böra fördelas på längre tid än fem år.»

Upprättandet av en gemensam fond för lappväsendet.

Å riksstaten finnas för närvarande uppförda följande anslag avseende lappbefolkningen i riket, nämligen för fattig- och barnavård bland lapparna, nomadskolorna, lappmarks ecklesiastikverk och lappväsendet. Under sist-nämnda anslag ingå avlöningar till och omkostnader för lappfogdarna och laptillsyningsmännen, ersättning och gratifikationer åt ordningsmännen inom lappbyarna och lappförmännen m. m.

Kostnaderna för övriga statliga åtgärder till gagn för lapparna ha i allmänhet bestritts från fyra fonder, nämligen jämtländska renbetesfjällens skogsfond, jämtländska lappväsendets fond, Västerbottens lappfond och Norrbottens lappfond.

Beträffande dessa fonders uppkomst och användning återfinnes en redogörelse å sid. 48—51 i statsrådsprotokollet, till vilka hänvisas. Ur redogörelsen må här endast intagas följande uppställning m. m., utvisande fondernas inkomster och utgifter under de senast förflutna budgetåren.

för budgetåret 1940/41:

inkomster ¹⁾	437 987: 83
utgifter ²⁾	439 462: 21

Underskott 1 474: 38

för budgetåret 1941/42:

inkomster ¹⁾	639 272: 26
utgifter ²⁾	445 693: 20

Överskott 193 579: 06

Den 30 juni 1942 uppgingo tillgångarna i jämtländska renbetesfjällens skogsfond, jämtländska lappväsendets fond, Västerbottens lappfond och Norrbottens lappfond till respektive 1 697 021 kronor 90 öre, 576 283 kronor 94 öre, 105 227 kronor 23 öre och 137 067 kronor 12 öre. Å fonderna hade emellertid från och med ingången av 1937 intill nämnda dag använts men ännu icke utbetalts i runt tal respektive 740 000, 58 000, 48 000 och 80 000 kronor. De disponibla tillgångarna i samtliga fonder belöpte sig alltså vid nämnda budgetårsskifte i runt tal till 1 589 000 kronor.

Utredningsmannen har föreslagit, att sagda fonder skola sammanföras till en gemensam fond, benämnd statens lappfond, i vilken fond jämväl skola ingå renbetesfjällarna i Jämtlands län och de till utvidgning av dem

¹⁾ Uppgifterna avse bruttoinkomsterna.

²⁾ Bland utgifterna ingå kostnaderna för skogsavverkning, skogsvård och förvaltningspersonal m. m., vilka kostnader nämnda budgetår uppgått till respektive 194 414 kronor 19 öre och 260 812 kronor 91 öre.

sedermera inköpta fastigheterna, samt att Kungl. Maj:t av fondens medel skall äga att, i överensstämmelse med Kungl. Maj:t tidigare given befogenhet, för åtgärder sammanhängande med förvaltningen av dessa fastigheter och inköp av ytterligare fastigheter för renbetesfjällens utvidgning disponera vad för sådant ändamål erfordras samt i övrigt använda fondens medel för åtgärder till gagn för lapparna och deras renskötsel.

Närmare motivering till utredningsmannens förslag samt redogörelse för innehållet i yttrandena på denna punkt återfinnas å sid. 52—57 i statsrådsprotokollet.

Föredraganden anför följande:

»Såsom framgår av vad förut anförts tillföres jämtländska renbetesfjällens skogsfond skogsavkastningen från renbetesfjällen och de för dessas utvidgning förvärvade fastigheterna. Jämlikt riksdagens medgivande disponeras fonden av Kungl. Maj:t för bestridande av utgifterna för fastigheternas förvaltning och inköp av ytterligare mark inom Jämtland och Härjedalen för tillgodoseende av lapparnas behov av bättre utrymme för sin renskötsel under vår, sommar och höst. Från fonden har vidare enligt riksdagens medgivande vid flera tillfällen överförts kapitalmedel till Västerbottens och Norrbottens lappfonder, varjämte medel fått tagas i anspråk för iordningställande av jordbruks- och bostadslägenheter åt lappar, som lämnat renskötseln. Till sistnämnda två fonder och jämtländska lappväsendets fond ingå — förutom ränta å kapitalet — vissa till staten inflytande medel, som enligt bestämmelser i renbeteslagen och renbeteskonventionerna skola användas till förmån för lapparna och till åtgärder, som äga samband med renskötseln. Medlen ha sålunda avskilts från statens övriga medelsförvaltning för att användas för de ändamål, vartill de äro avsedda. Jämlikt berörda bestämmelser ankommer det å Kungl. Maj:t att förfoga över de inflytande medlen.

Riksdagens år 1937 församlade revisorer ha liksom även riksräkenskapsverket ifrågasatt, huruvida icke de nämnda fyra fonderna kunde indragas till statsverket och samtliga utgifter för lappväsendet bestridas av särskilda å riksstaten anvisade anslag. Till belysande av detta spörsmål må erinras om tillkomsten av nu gällande ordning, enligt vilken de medel som inflyta vid upplåtelser å de områden, där lapparna äga att med sina renar uppehålla sig varje tid av året, skola användas till förmån för lapparna. Genom uppdragandet av den s. k. odlingsgränsen avsågs att till skapa ett för lapparna förbehållet område, som de skulle få använda till underhåll för sig och sina renar. Samma ställning intaga de vid avvittningen i Jämtlands län avsatta renbetesfjällen och de för dessas utvidgning sedermera inköpta fastigheterna. De nyttigheter av slätter, bete, jakt, fiske m. m. som där funnos skulle lapparna få tillgodogöra sig. Genom 1886 års renbeteslag förbjödos lapparna att använda »den mark som av

dem besittes» till upplåtelse av slätter och beteslägenheter åt bofasta med hänsyn till de olägenheter, som visat sig kunna uppkomma därav. I stället förordnades i lagen, att dylika upplåtelser liksom av jakt och fiske skulle, där det kunde ske utan skada för lapparna, verkställas genom länsstyrelsen. De genom upplåtelseerna inflytande medlen skulle användas till förmån för lapparna. Motsvarande bestämmelser återfinnas i 1898 och 1928 års renbeteslagar, där rätten till upplåtelser blivit i viss mån utvidgad. Tydligt är att lagstiftningen utgått från att — i anslutning till den ställning lapparna i gammal tid hade såsom de enda, vilka tillgodogjorde sig fjälltrakterna och skogsområdena därintill inom lappmarkerna — de förmåner av nämnda slag, som där funnes, helt tillkomme lapparna. Denna lapparnas rätt gäller jämväl de inom ifrågavarande områden ligande kronoparkerna.

En liknande karaktär som de inkomster, vilka inflyta genom nämnda upplåtelser, intaga de medel som, på sätt förut angivits, skola utgå jämlikt 5 och 15 §§ renbeteslagen samt föreskrifter i renbeteskonventionerna med Norge och Finland och vilka i konvention eller genom svensk lagstiftning förordnats skola användas till förmån för lapparna eller till åtgärder, som äga samband med renskötseln.

Riksräkenskapsverket har, som förut nämnts, föreslagit, att utgifterna för lappväsendet genomgående skola anvisas att utgå från anslag å riksstaten samt att de nuvarande lappfonderna skola indragas och de inkomster av annan natur än ränteinkomster, som för närvarande tillföras dessa fonder, i stället i vanlig ordning tagas i anspråk för statsregleringen. Ett genomförande av detta förslag måste emellertid, såvitt angår jämtländska lappväsendets fond samt Västerbottens och Norrbottens lappfonder, anses innebära ett ingrepp i den rätt, som i förevarande hänseende tillkommer lapparna och som utgör en del av det renskötselprivilegium, varå renbeteslagstiftningen vilar. Som exempel må erinras att de årliga avgifter, som av vattendomstolen utdömts såsom ersättning för de skador, som tillfogats renskötseln genom att betydande av lapparna brukade områden satts under vatten till följd av upp-dämningen av Stora Lule älvs källsjöar, icke tilldömts kronan utan av domstolen förordnats skola användas till renskötselns gagn.

Jag finner icke anledning föreligga att till ny prövning upptaga frågan om lapparnas förevarande rättigheter. På grund av nybyggeskulturens utbredning och utvecklingen i övrigt i lappmarkerna har lapparnas näringsutövning i många avseenden försvårats och en viss försiktighet synes böra iakttagas i fråga om åtgärder, som beröra lapparna. Ett flertal ändringar i sedan lång tid gällande lagar och andra författningar skulle tillika påkallas. Vad angår det i renbeteskonventionen med Norge med avseende å vissa inbetalningar förekommande stadgandet, att medlen skola användas till åtgärder, som äga samband med renskötseln, kan denna föreskrift icke bli

föremål för ensidig ändring. Erinras må även att det i dessa fall är fråga om jämförelsevis små, ehuru för lapparna dock betydelsefulla belopp.

Såsom förut berörts har staten verksamt ingripit för att så vitt möjligt motverka de svårigheter, som orsakades lapparna i samband med avvittningens genomförande i Jämtlands län. De vid nämnda förrättning starkt kringskurna renbetesområdena ha utvidgats genom för ändamålet inköpta fjällhemman. Dessa inköp finansierades i början helt genom försäljning av skog från de vid avvittningen till förmån för lapparna avsatta renbetesfjällen samt sedermera jämväl genom skogsavkastningen från sålunda inköpta fastigheter. Det är förklarligt att lapparna under dessa förhållanden anse sig äga rätt även till de medel, som inflyta från renbetesfjällen och nämnda fastigheter och vilka ingå i jämtländska renbetesfjällens skogsfond, samt att de anse att fonden bör användas till deras förmån såsom en ersättning för de svårigheter, som genom utvecklingen drabbat dem och deras näring. Ytterligare inköp av dylika fastigheter ha av det jämtländska lappväsendet och lapparna själva ansetts erforderliga och kraven därpå synas jämväl berättigade. Högst avsevärda anspråk på medel ur jämtländska renbetesfjällens skogsfond för nämnda ändamål kunna fördenskull emotses. Dessutom torde alltjämt erfordras medel för de med de inköpta fastigheternas förvaltning förenade utgifterna. På grund härav och i övrigt föreliggande förhållanden synes intet vara att erinra mot att tillgångarna i fonden disponeras till gagn för lapparna och renskötseln.

Ett indragande av fonderna till statskassan torde sålunda ej lämpligen böra ske, utan de böra alltjämt disponeras till lapparnas fromma. I detta hänseende må ytterligare framhållas, att en indragning av fonderna säkerligen skulle komma att väcka förstämning bland lapparna. Att bestrida samtliga utgifter för lappväsendet från särskilda anslag å riksstaten synes icke heller lämpligt. Såsom utredningsmannen framhållit måste ofta genom myndigheternas försorg ingripanden ske i renskötselnäringen, vilka icke låta sig på förhand beräkna och som äro av brådskande natur.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser jag, att man utan att avvakta resultatet av den statskontoret anbefallda utredningen rörande behandlingen av de ämbetsverkets förvaltning underställda räntebärande fonderna bör kunna taga definitiv ställning till utredningsmannens förslag, att de fyra lappfonderna skola sammanföras till en fond. Att märka är att statskontoret för sin del icke haft något att erinra mot att denna fråga redan nu erhåller sin lösning.

I likhet med utredningsmannen anser jag, att tillvaron av särskilda fonder för de tre län, där lapparna huvudsakligen uppehålla sig, samt den med hänsyn till antalet lappar mycket olika tillgången på medel i dessa fonder medfört en viss ojämnhet och bristande enhetlighet vid tillgodoseendet av föreliggande behov. Detta skulle emellertid avhjälpas, om

samtliga fonder sammansloges till en för lappväsendet gemensam fond. Jag biträder därför förslaget om bildandet av en dylik fond. Erinras må att de i ärendet hörda representanterna för lapparna i Jämtlands län icke motsatt sig förslaget utan ansett, att dess genomförande skulle bliva till gagn för lappbefolkningen och renskötseln.

Till den gemensamma fonden, vilken lämpligen synes kunna benämnas statens lappfond, torde de nuvarande fondernas hela kapitalbehållning böra överföras. Vidare torde de inkomster, som för närvarande inflyta till dessa fonder, böra tillföras den nybildade fonden. Av fondens medel torde få bestridas dels de utgifter, som enligt gällande bestämmelser för närvarande gäldas av de fyra fondernas medel, och dels de, som föranledas av de av mig i det föregående tillstyrkta åtgärderna. För genomförande av dessa åtgärder skulle för Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län krävas anslag, som för vart och ett av budgetåren 1943/44—1947/48 torde kunna beräknas till följande belopp, nämligen:

	Jämtlands län	Västerbottens län	Norrbottens län	Summa
för uppförande av renvaktarstugor	6 000	9 000	15 000	30 000
» bidrag till utbildning i renskötsel	1 200	2 400	4 800	8 400
» bidrag till föreningar bland lapparna	1 000	1 000	1 000	3 000
» lån för inköp av livrenar	6 000	10 000	18 000	34 000
» belöning för god renvård	700	1 400	2 800	4 900
» tekniska hjälpmedel för renskötselns underlättande	10 300	22 100	12 300	44 700
» bidrag till lador å ströängar och stängsel kring nyodlingar	1 000	2 000	15 000	18 000
Summa kronor	26 200	47 900	68 900	143 000

För tiden efter budgetåret 1947/48 torde det icke för närvarande vara möjligt att med någon grad av säkerhet uppskatta de erforderliga utgifterna.

Erinras må att för tekniska hjälpmedel inom Norrbottens län utöver nämnda belopp, 12 300 kronor, erfordras ytterligare omkring 17 200 kronor under vart och ett av ifrågavarande år, vilka belopp beräknas kunna erhållas av de för regleringen av Stora Lule älvs källsjöar inflytande ersättningsmedlen.

Enligt vad utredningsmannen anfört ha de utgifter till stöd åt lapparna och renskötseln, som gäldats av medel ur de fyra fonderna, under senare år normalt brukat uppgå till omkring 200 000 kronor för år. Därav belöpte i runt tal 66 500 kronor å åtgärder, som motsvarade de föreslagna och som därför komme att bortfalla, om förslaget bifölles. De övriga ut-

gifterna, vilka sålunda uppginge till i runt tal ($200\ 000 - 66\ 500 =$) $133\ 500$ kronor, vore emellertid alltså jämt av behovet påkallade.

Man torde alltså kunna räkna med att de årliga utgifterna för statens lappfond under de fem närmaste budgetåren komma att belöpa sig till ($143\ 000 + 133\ 500 =$) $276\ 500$ kronor. Även om de till fonden inflytande inkomsterna ej varje år skulle uppgå till sistnämnda belopp, torde dock fonden vissa år genom skogsavkastningsmedel erhålla tillskott, vilka tillfullo täcka de beräknade normala utgifterna. Såsom förut berörts torde emellertid för renskötselns rationella bedrivande inom Jämtlands län erfordras att betydande markområden ytterligare förvärfvas av kronan för att tilläggas renbetesfjällen. Lappfogden i länet har uppgivit, att taxeringsvärdet å de fastigheter, som inom de närmaste tio åren borde inköpas för ändamålet, utgjorde nära $1\ 800\ 000$ kronor. Det synes därför bliva nödvändigt att även större delen av det kapitalbelopp, som från de befintliga fonderna skulle tillföras den nya fonden, tages i anspråk för ändamålet.

Såsom utredningsmannen framhållit upptages icke värdet av renbetesfjällen och de till deras utvidgning inköpta fastigheterna i det i rikshuvudboken redovisade statskapitalet. Utredningsmannen har därför föreslagit, att värdet av denna fasta egendom skulle redovisas å statens lappfond. Det synes mig emellertid vara lämpligare, att egendomen i fråga bokföres å domänfonden. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser i ämnet.

Sammanslagningen av fonderna torde böra komma till stånd från och med ingången av budgetåret 1943/44.

De av utredningsmannen och statskontoret i detta sammanhang ifrågasatta lagändringarna torde jag få anmäla i samband med utredningsmannens förslag om vissa ändringar i renbeteslagen.»

Utskottet.

Såsom erinras i det föregående har frågan om upplåtelse av lägenheter åt lappar, som av en eller annan anledning nödgats lämna renskötseln, erhållit sin lösning genom statsmakternas beslut vid 1941 års lagtima riksdag. Såväl propositionen i nämnda fråga som den förevarande propositionen bygga på förslag i ämnet av den utredningsman, som tillkallats för att verkställa överarbetning av 1930 års lapputrednings betänkande. I den förevarande propositionen upptagas till behandling frågor om statsbidrag till uppförande av bostadshus för renskötande lappar, om undervisning i renskötsel, om lapparnas föreningsväsen, om lån åt lappar för inköp av livrenar, om belöningar för god renvård, om tekniska hjälpmedel för renskötselns underlättande, om åtgärder till skydd mot renskador å de bopastas ägor samt om sammanslagning av de nu befintliga fyra lappfonderna till en gemensam fond, benämnd statens lappfond. Kungl. Maj:ts förslag, som, utom i vad gäller undervisning i renskötsel, i allt väsentligt

ansluta sig till utredningsmannens förslag, synas välbetänkta och ägnade att på olika sätt främja renskötseln. Utskottet kan alltså tillstyrka bifall till desamma. Ifråga om den föreslagna verksamheten för uppförande av bostadshus åt renskötande lappar vill dock utskottet med hänsyn till att densamma innebär en hittills oprövad metod för lösande av hithörande problem framhålla, att verksamheten, åtminstone till en början och innan erfarenheter på området vunnits, bör bedrivas försöksvis och i mera begränsad omfattning.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 14 maj 1943.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit
från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Granath, Jacob Hansson, friherre Beck-Friis, Anderberg* och *Albertsson* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Mäler, Andersson i Surahammar, Pettersson i Rosta, Jacobson, Svensson i Ljungskile, Andersson i Hyssna* och *Larsson i Karlstad*.
